

DE VERJARING VAN RECHTSVORDERINGEN INZAKE OVERHEIDSOPDRACHTEN.

*Enkele beschouwingen bij het arrest van het Arbitragehof van 17 december 1997*¹

I. INLEIDING

1. Met het arrest nr. 75/97 van 17 december 1997 zet het Arbitragehof een volgende stap in zijn rechtspraak omtrent de redelijkheid van bepaalde verjaringstermijnen. Het arrest sluit aan bij de prejudiciële vraagstelling omtrent de schending van het gelijkheidsbeginsel door de vijfjarige verjaring van de burgerlijke vordering voortvloeiend uit een misdrijf.² Deze rechtspraak heeft uiteindelijk geleid tot een wetswijziging.

Wij gaan in deze korte bijdrage in op de rechtspraak van het Arbitragehof, om een stand van zaken op te stellen aangaande de verjaring van de vorderingen inzake overheidsopdrachten. Daarop aansluitend wordt kort de vermelde recente wetswijziging inzake de verjaringstermijnen gesitueerd, waardoor het gemene recht van het Burgerlijk Wetboek inzake verjaring gedeeltelijk werd herschreven.³

Voor de duidelijkheid van deze bijdrage wordt eerst kort ingegaan op het begrip van de verjaring in het algemeen (II.A.) en in het bijzonder in het raam van de overheidsopdrachten (II.B.). Vervolgens wordt het besproken arrest gesitueerd in de verjaringsproblematiek, rekening houdende met de recente wetswijziging (III).

II. DE BEVRIJDENDE VERJARING VAN RECHTSVORDERINGEN⁴

2. In dit onderdeel wordt kort herinnerd aan de vraag wat het begrip «verjaring» inhoudt (A) en welke principes van toepassing waren in de materie van de overheidsopdrachten tot aan de rechtspraak van het Arbitragehof (B).

A. Herinnering aan het begrip «bevrijdende verjaring»

3. Art. 2219 B.W. omschrijft de verjaring als «een middel om door verloop van zekere tijd en onder de voorwaarden die de wet bepaalt, iets te verkrijgen of van een verbintenis bevrijd te worden». Aldus wordt in één artikel de definitie van de verkrijgende en de bevrijdende verjaring gegeven.

Ons belangt in deze bijdrage enkel de bevrijdende verjaring aan. De bevrijdende verjaring is een verweermiddel, waardoor een vorderingsrecht niet meer kan worden opgeëist wegens de niet-uitoefening van deze rechten gedurende de door de wet bepaalde termijn.⁵ Door de verjaring wordt de schuld niet in zijn bestaan getroffen, maar is zij enkel niet meer eisbaar.⁶

Drie redenen verantwoorden de figuur van de bevrijdende verjaring: het behoud van de rechtszekerheid, de sociale rust en het voorkomen van onoplosbare bewijsproblemen.⁷

B. De bevrijdende verjaring gesitueerd in het raam van de overheidsopdrachten

4. Op grond van art. 2227 B.W. zijn de Staat, openbare instellingen en gemeenten in principe onderworpen aan de verjaringsregels van het gemene recht (vroeger de dertigjarige verjaring). Dit gemene recht werd recent gewijzigd door de wet van 10 juni 1998 (zie noot 3). De wetgever schreef

¹ Dit arrest werd in extenso gepubliceerd in *B.S.*, 14 februari 1998 en in *R.W.*, 1998-99, 12. De auteurs danken in het bijzonder Professor William Lambrechts voor het nalezen van het ontwerp van deze bijdrage. Intussen velde het Arbitragehof een nieuw arrest inzake de grondwettigheid van de verjaringstermijnen, arrest dat in de lijn ligt van het arrest van 17 december 1997 (Arbitragehof, nr. 5/99, 20 januari 1999, *B.S.*, 29 april 1999).

² Arbitragehof, nr. 25/95, 21 maart 1995, *R.W.*, 1994-95, 1324, *B.S.*, 31 maart 1995. Men raadplege voor dit arrest: VERSTRAETEN, R., «Actuele knelpunten en ontwikkelingen omtrent de burgerlijke vordering uit een misdrijf», in X., *Strafrecht: Wie is er bang van het strafrecht*, P.U.C. W. DELVA, Gent, Mys & Breesch, 1997, nrs. 769-773.

³ Wet van 10 juni 1998 «tot wijziging van sommige bepalingen betreffende de verjaring», *B.S.*, 17 juni 1998, 23.544. Voor een gedetailleerde studie van deze recente wetswijziging verwijzen de auteurs naar volgende bijdragen: VAN DROOGHENBROECK, J.-F., «La loi du 10 juin 1998 modifiant certaines dispositions en matière de prescription», *J.T.*, 1998, 705-709; CLAEYS, I., «De nieuwe verjaringswet: een inleidende verkenning», *R.W.*, 1998-99, 377-403; JACOBS, A., «La loi du 10 juin 1998 modifiant certaines dispositions en matière de prescription», *T.B.B.R.*, 1999, 10-35.

⁴ Er zij aan herinnerd dat de term «rechtsvordering» engiszins ruimer is dan «schuldvordering». Een schuldvordering kan slechts te gelde worden gemaakt door het instellen van een rechtsvordering. Omdat de wetgeving inzake de rijkscomptabiliteit spreekt over schuldvorderingen, worden in deze bijdrage beide termen gehanteerd.

⁵ VAN OEVELEN, A., «Algemeen overzicht van de bevrijdende verjaring en de vervaltermijnen in het Belgisch Privaatrecht», *T.P.R.*, 1987, 1759, nr. 4; DE PAGE, H. en DEKKERS, R., *Traité élémentaire de droit civil belge*, VII, Brussel, Bruylant, 1957, 1161, nr. 1305.

⁶ Cass., 25 september 1970, *Arr.Cass.*, 1971, 78, met conclusie van eerste advocaat-generaal P. MAHAUX.

⁷ VAN OEVELEN, A., *o.c.*, 1761, nr. 7.

evenwel spoedig voor de vorderingen ten opzichte van de Staat verkorte verjaringstermijnen voor.⁸

De wet van 6 februari 1970 op de rijkscomptabiliteit houdt een uitgebreid systeem van verjaringsregels in. Deze regels werden dan later geïntegreerd in het K.B. van 17 juli 1991 houdende coördinatie van de wetten op de Rijkscomptabiliteit, dat in artikel 100 bepaalt:

«Verjaard en voorgoed ten voordele van de Staat vervallen zijn, onverminderd de vervallenverklaringen ten gevolge van andere wettelijke, reglementaire of ter zake overeengekomen bepalingen:

1° de schuldvorderingen, waarvan de op wettelijke of reglementaire wijze bepaalde overlegging niet geschied is binnen een termijn van vijf jaar te rekenen vanaf de eerste januari van het begrotingsjaar in de loop waarvan zij zijn ontstaan;

2° de schuldvorderingen die, hoewel ze zijn overgelegd binnen de door 1° bedoelde termijn, door de ministers niet zijn geordonnanceerd binnen een termijn van vijf jaar te rekenen vanaf de eerste januari van het jaar gedurende hetwelk ze werden overgelegd;

3° alle andere schuldvorderingen, die niet zijn geordonnanceerd binnen een termijn van tien jaar te rekenen vanaf de eerste januari van het jaar van hun ontstaan.

Voor de schuldvorderingen die voortkomen uit vonnissen blijft evenwel de dertigjarige verjaring gelden; zij dienen te worden uitbetaald door de zorg van de Deposito- en Consignatiekas».

5. Het doel van dergelijke verkorte verjaringstermijnen bestond erin de overheid zo spoedig mogelijk zekerheid te geven over de hangende vorderingen tegenover haar persoon. De werking van het bestuur is log en ingewikkeld, wordt «overstelpd met documenten en archiefstukken» en de overheid is een schuldenaar van bijzondere aard, waarbij «wegens orderedenen het geboden is zo spoedig mogelijk een einde te maken aan eisen die hun oorsprong vinden in achterstallige zaken».⁹

6. Vooraleer het Arbitragehof zich heeft ingelaten met de toepassing van de geciteerde verjaringstermijnen, deed het huidige art. 100 van de gecoördineerde wetten op de Rijkscomptabiliteit reeds vragen rijzen over het toepassingsgebied *ratione personae* en *ratione materiae*:

– *ratione personae*: Duidelijk is dat de artikelen niet van toepassing zijn op de *gemeenten*. Heel wat meer discussie bestaat er over de toepassing ervan op de *Gemeenschappen* en *Gewesten*.¹⁰ Zonder deze discussie hier te willen overdoen,

⁸ Art. 34 van de wet van 15 mei 1846 op de Rijkscomptabiliteit bepaalde dat alle vorderingen t.o.v. de Staat uitdoven na vijf jaar, te rekenen van de ingang van het dienstjaar.

⁹ *Parl.St., Kamer*, 1964-65, nr. 971/1, 2; *Parl.St., Senaat*, 1966-67, nr. 126, 4.

¹⁰ *Pro*: DAOUT, F., «Prescription en matière administrative», *T.Aann.*, 1988, 183-199; SEVENS, J., «Is de wet van 6 februari 1970 inzake de verjaring van schuldvorderingen van toepassing op de Gemeenschappen en Gewesten?», *T.B.P.*, 1989, 635-643; DEFOORT, P.J., «Over de vijfjarige verjaringstermijn van de schuldvorderingen ten laste van de Staat» (noot onder Cass. 2 november 1995), *R.W.*, 1995-96, 1026; DEFOORT P.J., «Het toepassingsgebied van de vijfjarige verjaringstermijn van schuldvorderingen ten laste van de staat m.b.t. schuldvorderingen op grond van artikel 1382 B.W.», *P&B.*, 1995, 31-32; *contra*: FLAMME, M.A., MATHEI, P., FLAMME, P., DELVAUX, A. en D,

moet de vraag worden gesteld of het gelijkheidsbeginsel vastgelegd in art. 10-11 Grondwet niet op zichzelf vereist dat ook vorderingen ten opzichte van Gemeenschappen en Gewesten zijn onderworpen aan de verkorte verjaringstermijn of tenminste een gelijke behandeling krijgen als de vorderingen ten opzichte van de Staat.

– *ratione materiae*: Lange tijd bestond de opvatting in de rechtspraak dat de vijfjarige verjaringstermijn enkel gold voor de vorderingen die waren ingeschreven in de begroting, die waren erkend door de Staat.¹¹ Bij arrest van 31 maart 1955 heeft het Hof van Cassatie echter geoordeeld dat de vijfjarige verjaringstermijn een *algemene draagwijdte* heeft en dus geldt voor alle (schuld)vorderingen ten opzichte van de Staat.¹² Zij is dus ook van toepassing op vorderingen tot schadeloosstelling gebaseerd op delictuele of quasi-delictuele fouten.¹³

Het is bij de toetsing van deze wettelijke regels aan de grondwettelijke principes van de gelijkheid en de nietdiscriminatie dat het Arbitragehof het verjaringssysteem voor vorderingen ten opzichte van de Staat op de helling heeft gezet.

III. HET ARREST VAN HET ARBITRAGEHOF VAN 17 DECEMBER 1997 EN DE GEVOLGEN

A. Situering ten aanzien van de eerdere rechtspraak van het Arbitragehof

7. Op 17 december 1997 diende het Arbitragehof zich voor een tweede maal uit te spreken over de verjaringstermijnen die zijn bepaald voor de vorderingen eisbaar ten opzichte van de Staat.

8. In het *arrest van 15 mei 1996* stelde het Arbitragehof immers eerder reeds vast dat het onderwerpen van *schuldvorderingen*, gebaseerd op de art. 544 en 1382-1383 B.W. en geformuleerd ten opzichte van bepaalde overheden, aan de verkorte verjaringstermijnen vastgesteld in de wetten op de Rijkscomptabiliteit, strijdig is met het gelijkheidsbeginsel neergelegd in de art. 10 en 11 van de Grondwet.¹⁴

De voor deze bijdrage relevante passages van het arrest luiden als volgt:

C., *Praktische Commentaar bij de reglementering van de Overheidsopdrachten*, 1996-1997, Deel 2, 367-369, nr. 65bis.

¹¹ Cass. 24 mei 1860, *Pas.*, I, 234; Luik 9 juli 1952, *Jur. Liège*, 1952-1953, 98.

¹² Cass. 31 maart 1955, *R.J.D.A.*, 1955, 226; Rb. Brussel 9 september 1994, A.R. 64.594/88 – 17.723/90, *onuitgegeven*.

¹³ Brussel 5 mei 1965, *Pas.*, 1966, II, 116; Brussel 4 maart 1968, *Bull. C.C.*, 1964, 24; zie evenwel *contra*: DEKEUSTER, D., «De verkorte verjaringstermijnen voor schuldvorderingen t.a.v. de overheid aan banden gelegd», *R.W.*, 1996-97, 295, die van oordeel is dat de wet niet van toepassing is op buitencontractuele aansprakelijkheidsvorderingen, wat ons inziens impliciet werd aanvaard door het Arbitragehof in zijn arrest van 15 mei 1996, overwegingen B.20 en B.21.

¹⁴ Arbitragehof nr. 32/96, 15 mei 1996, *B.S.*, 20 juni 1996; *J.L.M.B.*, 1996, 1054; *J.T.*, 1997, 126, met noot DELVAUX, A. en DURVIAUX, A.-L., «Le délai pour agir contre l'Etat, les Communautés ou les Régions», *R.W.*, 1996-97, 295, met noot DEKEUSTER, D., «De verkorte verjaringstermijnen voor schuldvorderingen t.a.v. de overheid aan banden gelegd».

«Uit de feiten die tot de geschillen hebben geleid en uit de in de prejudiciële vragen vermelde artikelen vloeit voort dat het Hof wordt ondervraagd over de vijfjarige verjaring in zoverre zij van toepassing is op vorderingen tot schadevergoeding voor het nadeel dat aan eigendommen werd berokkend door werken die door de Staat werden uitgevoerd, ongeacht of dat nadeel te wijten is aan een schuld, een nalatigheid of een onvoorzichtigheid (art. 1382 en 1383 B.W.) of aan een verbroken evenwicht tussen naburige eigendommen (art. 544 B.W.). Het Hof onderzoekt de grondwettigheid van de betwiste normen enkel in zoverre zij betrekking hebben op die categorie van vorderingen tot schadevergoeding en in zoverre de verjaringstermijn vijf jaar bedraagt voor door de Staat of een gewest berokkende schade en dertig jaar voor door particulieren berokkende schade». (overweging B.9).

«Weliswaar is de Staat wegens de opdracht van algemeen belang waarmee hij is belast, in beginsel geen entiteit die voldoende vergelijkbaar is met de particulieren. In bepaalde aangelegenheden, met name wanneer hij werken laat uitvoeren die schade berokkenen aan eigendommen, is hij in de huidige stand van het recht er evenwel toe gehouden de eigenaars schadeloos te stellen, hetzij met toepassing van de art. 1382 en 1383 B.W., hetzij krachtens art. 544 B.W. In dat geval bevinden de Staat en de particulieren zich in situaties die voldoende dicht bij elkaar liggen opdat tot hun vergelijkbaarheid kan worden besloten». (overweging B.10).

«Door de in B.9 beschreven vorderingen aan een verschillende verjaring te onderwerpen naargelang zij tegen de Staat dan wel tegen particulieren zijn gericht, heeft de wetgever zich op een objectief criterium gebaseerd: de Staat dient het algemeen belang; de particulieren handelen rekening houdende met hun persoonlijk belang». (overweging B.11).

«Door de termijn waarbinnen de vorderingen gericht tegen de Staat moeten worden ingesteld aan de vijfjarige verjaring te onderwerpen, heeft de wetgever een maatregel genomen die in verband staat met het nagstreefde doel dat erin bestaat de rekeningen van de Staat binnen een redelijke termijn af te sluiten. Er werd immers geoordeeld dat een dergelijke maatregel noodzakelijk was omdat de Staat op een bepaald ogenblik zijn rekeningen moet kunnen afsluiten: het is een verjaring van openbare orde en noodzakelijk in het licht van een goede comptabiliteit».

«Tijdens de parlementaire voorbereiding van de wet van 6 februari 1970 werd herbevestigd dat «de Staat, die jaarlijks meer dan 150 miljard uitgeeft en met het bestuursapparaat werkt dat log, ingewikkeld, en dan nog overstelt is met documenten en archiefstukken, (...) wel een debiteur van heel bijzondere aard» is en dat «het wegens ordereden geboden (is) zo spoedig mogelijk een einde te maken aan eisen die hun oorsprong vinden in achterstallige zaken» (*Parl.St., Kamer*, 1964-1965, nr. 971/1, p. 2; *Parl.St., Senaat*, 1966-1967, nr. 126, p. 4)». (overweging B.12).

«In het licht van de overwegingen die tijdens de parlementaire voorbereiding van de wetten van 15 mei 1846 en 6 februari 1970 tot uitdrukking werden gebracht, blijkt niet dat de maatregel onevenredig is met het doel dat de wetgever toen verklaarde na te streven». (overweging B.13).

«Wanneer de wetgever in 1846 de schulden van de Staat aan een vijfjarige verjaring heeft onderworpen, omvatten die schulden de contracten, aannemingen en aanbestedingen (art. 19) en de overeenkomsten voor werken en leveringen

(art. 20), ongeacht of zij waren totstandgekomen «in mededinging», in openbaarheid en tegen vaste prijs» (art. 21), dan wel onderhands (art. 22), net zoals «de vaste uitgaven, zoals wedden, abonnementen, pensioenen» (art. 23). Toentertijd werden vorderingen tot schadevergoeding wegens aansprakelijkheid van de Staat niet in overweging genomen». (overweging B.14.1).

«Wanneer de wetgever in 1970 de bepalingen van de wet van 15 mei 1846 heeft herzien, heeft hij vooral oog gehad voor de problemen die werden teweegebracht door de vaste uitgaven van de Staat. Na te hebben vastgesteld dat die uitgaven sedert 1846 werden gekenmerkt door een «immer stijgende complexiteit» en de werkwijze van de ambtshalve uitgevoerde betaling zich bovendien had uitgebreid tot nieuwe sectoren van de staatsactiviteit (teruggave van belastingen, toelagen, enz.), heeft hij de verjaringstermijn van vijf jaar die op die uitgaven toepasselijk was, op tien jaar gebracht (art. 100, 3°, van het K.B. van 17 juli 1991)». (overweging B.14.2).

«Zowel ten aanzien van de schuldvorderingen bedoeld in art. 100, 1°, als ten aanzien van die bedoeld in art. 100, 3°, van het K.B. van 17 juli 1991, verantwoordt de zorg de rekeningen van de Staat af te sluiten in principe de aanneming van een bijzondere verjaringstermijn, waarvan het niet onredelijk is hem op vijf jaar vast te stellen in het eerste geval, en op tien jaar in het tweede geval». (overweging B.15).

«Op geen enkel ogenblik heeft de wetgever het soort schuldvorderingen voor ogen gehad dat het voorwerp uitmaakt van de prejudiciële vragen. Wegens het algemene karakter van de door de wetgever gebruikte bewoordingen, hebben het Hof van Cassatie en de verwijzende rechter evenwel geoordeeld dat de vijfjarige verjaring toepasselijk was, «onder voorbehoud van afwijkende bepalingen, voor alle ten zware van de Staat ontstane schuldvorderingen» (Cass. 31 maart 1955, *Arr.Verbr.*, 1955, 657). Die verjaring wordt bijgevolg toegepast op de vorderingen die zijn ingediend door de personen wier onroerende goederen werden beschadigd door werken uitgevoerd door de Staat». (overweging B.16).

«Ten aanzien van dergelijke schuldvorderingen blijkt de maatregel niet redelijk verantwoord te zijn. Het gaat immers om schuldvorderingen die zijn ontstaan uit een nadeel dat pas aan de oppervlakte kan komen talrijke jaren nadat de werken werden uitgevoerd. De laattijdige klachten vinden hun verklaring meestal niet in de nalatigheid van de schuldeiser, maar in het feit dat de schade zich laattijdig manifesteert».

«Het is weliswaar pertinent om ook in die materie te vermijden dat de Staat vorderingen tot schadeloosstellingen worden voorgelegd lang nadat de werken die de beweerde schade hebben berokkend, zijn voltooid. Het is juist dat dergelijke schulden aan de begrotingsramingen ontsnappen, dat zij de Staat onvoorziene uitgaven ten laste leggen en dat zij de controle die het Parlement op de overheidsuitgaven moet uitoefenen, moeilijk maken als die controle wordt uitgeoefend lang nadat de verantwoordelijken hun ambt hebben neergelegd».

«Maar dergelijke nadelen zijn niet verschillend van die welke een ieder kunnen verhinderen zich doeltreffend te verdedigen wanneer men hem aansprakelijk wil stellen voor werken die dermate lang geleden werden uitgevoerd dat de nuttige documenten verloren zijn gegaan en de verantwoordelijken zijn verdwenen». (overweging B.17).

«Door de vordering waarbij een persoon om schadevergoeding verzoekt voor het nadeel dat aan zijn goederen is berokkend door werken uitgevoerd door de Staat, aan de vijfjarige verjaring te onderwerpen, terwijl dezelfde vordering aan de dertigjarige verjaring is onderworpen wanneer zij gericht is tegen een particulier, houdt de wet een maatregel in die onevenredig is met het door de wetgever nagestreefde doel. Aldus worden, zonder redelijke verantwoording, categorieën van personen verschillend behandeld die zich in situaties bevinden die, ten aanzien van de beschouwde maatregel, niet verschillend zijn» (overweging B.18).

9. Omtrent de schuldvorderingen ten opzichte van de Staat onderzocht het Arbitragehof in het *arrest van 17 december 1997* de bestaanbaarheid van de wettelijke regeling met de art. 10 en 11 van de Grondwet in verband met de volgende problemen: (1) «de verjaring na vijf jaar van de schuldvorderingen ten laste van de Staat, in tegenstelling tot de verjaring, in beginsel, na dertig jaar voor de schuldvorderingen ten laste van particulieren»; (2) «in het geval waarin de oorspronkelijke verjaringstermijn is gestuit, de opening van een nieuwe verjaringstermijn van vijf jaar voor de schuldvorderingen ten laste van de Staat, terwijl die termijn dertig jaar bedraagt wat betreft de schuldvorderingen die de Staat heeft ten laste van particulieren»; (3) «de aan de Staat, als schuldenaar, verleende mogelijkheid om zijn schulden te laten verjaren door ze niet te ordonnanceren, een mogelijkheid waarover de andere schuldenaars niet beschikken». ¹⁵

B. Het arrest van 17 december 1997

10. Ons belangt in het raam van deze korte bijdrage enkel voormelde eerste vraag aan en het antwoord hierop door het Arbitragehof. Eerst wordt kort ingegaan op de inhoud van het arrest, om er vervolgens bepaalde gevolgen aan te verbinden. Daarbij moet evenwel rekening worden gehouden met de wetswijziging, die recent het gemene recht inzake de verjaringstermijnen wijzigde (zie noot 3).

«Bovendien volgt uit de aan de verwijzende rechters voorgelegde geschillen en, wat de zaak met rolnummer 1045 betreft, uit de prejudiciële vragen zelf, dat de hiervoor vermelde verschillen in behandeling slechts aan de toetsing van het Hof worden onderworpen in zoverre zij de schuldvorderingen tot schadeloosstelling betreffen die ten laste van de Staat uit de uitvoering van overheidsopdrachten voortvloeien. Het Hof zal bijgevolg slechts de grondwettigheid van de betwiste bepalingen onderzoeken in zoverre zij de Staat, in zijn hoedanigheid van schuldenaar, ten aanzien van de andere schuldenaars zouden bevoordelen en slechts in zoverre zij de schuldvorderingen tot schadeloosstelling betreffen». (overweging B.2.2.).

«Al moet de Staat weliswaar het algemeen belang dienen, terwijl de particulieren zich mogen laten leiden door hun persoonlijke belangen, niettemin kan hij als schuldenaar in zijn contractuele betrekkingen inzake werken, leveringen en diensten worden vergeleken met de particulieren». (overweging B.3).

«Hoewel art. 2262 B.W. de verjaringstermijn van zowel de zakelijke als de persoonlijke rechtsvorderingen op dertig jaar

vaststelt, zijn vele ervan inzake overeenkomsten aan een kortere verjaringstermijn onderworpen. Uit het geheel van bepalingen waarbij verjaringstermijnen worden vastgesteld, blijkt dat de wetgever het nodig heeft geoordeeld om, voor een groot aantal overeenkomsten die in diverse sectoren van het economisch en maatschappelijk leven gangbaar zijn, te voorzien in verjaringstermijnen die voorkomen dat tussen de partijen geschillen rijzen lang nadat de contractuele relatie in het raam waarvan de verbintenissen zijn ontstaan, een einde heeft genomen. In dat perspectief blijkt een evolutie van de draagwijdte van de dertigjarige verjaring: deze is niet meer zozeer de wettelijke uitdrukking van hetgeen het algemeen belang in de meeste gevallen vereist, dan wel een regel van residuaire aard». (overweging B.4).

«Door de termijn waarbinnen de vorderingen gericht tegen de Staat moeten worden ingesteld aan de vijfjarige verjaring te onderwerpen, heeft de wetgever een maatregel genomen die in verband staat met het wettig nagestreefde doel, dat erin bestaat de rekeningen van de Staat binnen een redelijke termijn af te sluiten. Er werd immers geoordeeld dat een dergelijke maatregel noodzakelijk was, omdat de Staat op een bepaald ogenblik zijn rekeningen moet kunnen afsluiten: het is een verjaring van openbare orde en noodzakelijk in het licht van een goede comptabiliteit (*Pasin*, 1846, p. 287)».

«Tijdens de parlementaire voorbereiding van de wet van 6 februari 1970 werd herbevestigd dat «de Staat, die jaarlijks meer dan 150 miljard uitgeeft en met het bestuursapparaat werkt dat log, ingewikkeld, en dan nog overstelpt is met documenten en archiefstukken, (...) wel een debiteur van heel bijzondere aard» is en dat «het wegens ordereden geboden» (is) zo spoedig mogelijk een einde te maken aan eisen die hun oorsprong vinden in achterstallige zaken» (*Parl.St., Kamer*, 1964-1965, nr. 971/1, p. 2; *Parl.St., Senaat*, 1966-1967, nr. 126, p. 4)». (overweging B.5).

«In zijn arrest nr. 32/96 heeft het Hof geoordeeld dat de maatregel niet redelijkerwijze verantwoord was ten aanzien van de schulden van de Staat ontstaan uit het nadeel dat aan eigendommen is berokkend door werken die door de Staat werden uitgevoerd, buiten elke contractuele verbintenis met de benadeelde persoon, aangezien een dergelijk nadeel pas aan de oppervlakte kan komen talrijke jaren nadat de werken werden uitgevoerd. Dezelfde redenering is niet relevant ten aanzien van de vorderingen waarin de Staat tegenover zijn wederpartijen is geplaatst inzake overheidsopdrachten. Dergelijke geschillen ontstaan immers uit de niet-uitvoering of de slechte uitvoering van overeenkomsten die de wederpartijen uit vrije wil hebben ondertekend met de Staat en waarvan de clauses de partijen inlichten over de aard, de draagwijdte en de omvang van hun verplichtingen». (overweging B.6).

«Door dergelijke vorderingen aan de vijfjarige verjaring te onderwerpen, heeft de wetgever een maatregel genomen die niet onevenredig is ten aanzien van het door hem nagestreefde doel. De in het geding zijnde norm is niet discriminerend». (overweging B.7).

11. De prejudiciële vragen die het Arbitragehof diende te beantwoorden, vloeiden voort uit een schuldvordering, naar aanleiding van de uitvoering van een contract inzake een overheidsopdracht, waarbij de werken door toedoen van de overheid vertragingen opliepen. Art. 25 van het M.B. van 17

¹⁵ Arbitragehof nr. 75/97, 17 december 1997, overweging B.2.1., *R.W.*, 1998-99, 12.

augustus 1977¹⁶ bepaalde dat in dat geval de aannemer een schuldvordering kan instellen ten opzichte van de Staat. Art. 100 van de gecoördineerde wetten op de rijkscomptabiliteit onderwerpt die schuldvordering aan verkorte verjaringstermijnen, in afwijking van de gemeenrechtelijke verjaringstermijnen.

Het arrest beperkt aldus zijn onderzoek tot een vordering die ontstaat bij de *uitvoering* van een contract inzake een overheidsopdracht (zie overweging B.5.2.). Deze uitvoering van een overheidsopdracht kadert binnen een overeenkomst, die ontstaat bij de kennisgeving door de overheid van de toewijzingsbeslissing aan de aannemer.¹⁷ Het Arbitragehof neemt aldus een *contractuele schuldvordering* onder de loupe. Het hierboven in randnr. 8 aangehaalde arrest van 15 mei 1996 deed daarentegen enkel uitspraak over een buitencontractuele schuldvordering uit onrechtmatige daad en op grond van bovenmatige burenhinder.

Het Arbitragehof oordeelt dat de Staat als rechtspersoon vergelijkbaar is met de particulier in zijn contractuele betrekkingen. Ook voor de gewone burger schrijft de wetgever volgens het Arbitragehof soms bijzondere (korte) verjaringstermijnen voor. Dit fenomeen doet zich frequenter voor, waardoor de dertigjarige verjaringstermijn eerder als een regel van residuaire aard wordt bestempeld (overweging B.4): «In dat perspectief blijkt een evolutie van de draagwijdte van de dertigjarige verjaring: deze is niet meer zozeer de wettelijke uitdrukking van hetgeen het algemeen belang in de meeste gevallen vereist, dan wel een regel van residuaire aard». De wetgever heeft deze vingerwijzing begrepen en de dertigjarige verjaringstermijn in het *nieuwe* art. 2262 B.W. immers beperkt tot de zakelijke vorderingen.

Gezien de specifieke taak van de Staat (bescherming van het algemeen belang), heeft de wetgever het noodzakelijk geacht de schuldvorderingen die men eventueel tegen de Staat richt aan een vijfjarige verjaringstermijn te onderwerpen. Het feit dat de burger zich in het specifieke geval vrijwillig (contractueel) onderwerpt aan die vijfjarige verjaringstermijn, was voor het Arbitragehof beslissend om te oordelen dat het opleggen van een dergelijke korte verjaringstermijn niet onevenredig is met het door de wetgever nagestreefde doel: «In zijn arrest nr. 32/96 heeft het Hof geoordeeld dat de maatregel niet redelijkerwijze verantwoord was ten aanzien van de schulden van de Staat ontstaan uit het nadeel dat eigendommen is berokkend door werken die door de Staat werden uitgevoerd, buiten elke contractuele verbintenis met de benadeelde persoon, aangezien een dergelijk nadeel pas aan de oppervlakte kan komen talrijke jaren nadat de werken werden uitgevoerd. Dezelfde redenering is niet relevant ten aanzien van de vorderingen waarin de Staat tegenover zijn wederpartijen is geplaatst inzake overheidsopdrachten. Dergelijke geschillen ontstaan immers uit de niet-uitvoering of de slechte uitvoering van overeenkom-

sten die de wederpartijen uit vrije wil hebben ondertekend met de Staat en waarvan de clausules de partijen inlichten over de aard, de draagwijdte en de omvang van hun verplichtingen» (overweging B.6).

Het Arbitragehof komt aldus tot het besluit dat de art. 10 en 11 van de Grondwet niet geschonden zijn, wanneer de wetgever de contractuele schuldvorderingen ten opzichte van de Staat na vijf jaar laat verjaren en niet na dertig jaar (nu tien jaar voor alle persoonlijke rechtsvorderingen, met uitzondering van die uit onrechtmatige daad, waarvoor het tweede en derde lid gelden; zie het *nieuwe* art. 2262bis, § 1, eerste lid, B.W.).

C. De gevolgen van de rechtspraak van het Arbitragehof

1° Situering ten aanzien van de leer van de overheidsaansprakelijkheid

12. Welke zijn nu de gevolgen van de rechtspraak van het Arbitragehof voor de theorie en de rechtspraktijk? De beantwoording van deze vraag wordt gekaderd in een enigszins ruimer geheel, teneinde een beknopt overzicht te krijgen van de verjaringsproblematiek inzake overheidsopdrachten.

In principe heeft een arrest voor het Arbitragehof, geweten na een prejudiciële vraag, slechts een beperkte draagwijdte. Enkel het rechtscollege dat de vraag stelt, en elk ander rechtscollege dat dezelfde vraag stelt, moeten zich richten naar het arrest (art. 28 van de Bijzondere Wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof). Impliciet heeft de regelgeving inzake de prejudiciële vraagstelling echter ook tot gevolg dat geen enkele rechtbank de strijdige wetsbepaling nog kan toepassen of dat de rechtbank de niet-strijdige bevonden wetsbepaling met een gerust gemoed zal toepassen.¹⁸

13. Zowel het arrest van 15 mei 1996 als het arrest van 17 december 1997 hebben het nadrukkelijk over de verhouding tussen de Staat en een gewone particulier. Lange tijd genoot de overheid zoals algemeen bekend een quasi-absolute immuniteit en was deze overheid dus aan bijzondere rechtsregels onderworpen. Met het Flandria-arrest verdedigde het Hof van Cassatie de eerste maal de stelling dat de rechterlijke macht kennis kan nemen van een vordering tot herstel wegens schade, zelfs indien die schade werd veroorzaakt door de Staat,¹⁹ en dat in dit geval de Staat moet worden behandeld als een particulier. Stilaan maar zeker werd sedertdien de overheid inzake buitencontractuele aansprakelijkheid gelijkgeschakeld met de particulier.²⁰

¹⁸ BEIRLAEN, A., «Het Arbitragehof: Procedure, draagwijdte en gevolgen arrest», in *Procederen in nieuw België en komend Europa*, Antwerpen, Kluwer, 1991, 284287.

¹⁹ Cass. 5 november 1920, *Pas.*, I, 118, met conclusie van advocaat generaal P. LECLERCQ.

²⁰ Voor deze evolutie wordt verwezen naar VAN OEVELEN, A., *De overheidsaansprakelijkheid voor het optreden van de rechterlijke macht*, Antwerpen, Maklu, 1987; LEWALLE, P., «La responsabilité des pouvoirs publics en droit belge. Antécédents et perspectives», in X., *L'administration face à ses juges*, Luik, Editions du Jeune Barreau, 1987, 4-63; CORNELIS, L., *Beginnelen van het Belgisch buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Maklu, 1989, 195-235; MAST, A., DUJARDIN, J., VAN DAMME, M. en VANDE LANOTTE, J., *Overzicht*

¹⁶ Thans art. 15 van de Algemene Aannemingsvoorwaarden voor Overheidsopdrachten voor aanneming van werken, leveringen en diensten en voor de concessies voor openbare werken. Bijlage bij het K.B. van 26 september 1996, *B.S.*, 18 oktober 1996, 26.880.

¹⁷ D'HOOGHE, D., *De gunning van overheidscontracten en overheidsopdrachten*, Brugge, Die Keure, 1997, 627; STEVENS, J., «De doorwerking van het Europees Gemeenschapsrecht in de sector van de overheidsopdrachten», *R.W.*, 1995-96, 1120.

In het arrest van 15 mei 1996 beklemtoont het Arbitragehof dat de Staat wegens zijn opdracht van algemeen belang niet voldoende vergelijkbaar is met een particulier. Voor de toepassing van art. 1382-1383 B.W. is de situatie van de Staat volgens het Arbitragehof evenwel voldoende vergelijkbaar met die van de particulier, daarbij impliciet voortbouwend op de rechtspraak van het Hof van Cassatie. In het arrest van 17 december 1997 trekt het Arbitragehof deze lijn door en stelt het onomwonden dat de Staat ook in zijn contractuele relaties kan worden vergeleken met een particulier.

Belangrijkste vaststelling lijkt toch te zijn dat Staat en particulier in beginsel als objectief vergelijkbare personen worden beschouwd. Beiden worden door het Arbitragehof op eenzelfde lijn geplaatst. Voor de buitencontractuele aansprakelijkheid is er voor de overheid, volgens de redenering van het Arbitragehof, geen aanvaardbare reden om niet onderworpen te zijn aan de gemeenrechtelijke verjaringsregels; voor de contractuele aansprakelijkheid zijn bijzondere verjaringstermijnen daarentegen wel mogelijk. Dit laatste geldt ook voor particulieren als de bijzondere situatie dit vereist.²¹ Waarom zou, aldus het Arbitragehof, vanuit deze optiek de wetgever dan ook geen bijzondere verjaringstermijn in het leven kunnen roepen in de betrekking tussen overheid en particulier in deze contractuele sfeer?

In het raam van de overheidsopdrachten zijn ons inziens drie verschillende soorten vorderingen mogelijk ten opzichte van de overheid: de buitencontractuele vordering (§ 2), de contractuele vordering (§ 3) en de nietigheidsvordering (§ 4).

2° De buitencontractuele vordering ex art. 1382 e.v. B.W.

14. Een buitencontractuele vordering op grond van art. 1382-1383 B.W. kan bij overheidsopdrachten in twee situaties worden ingesteld:

a) Wanneer de uitvoering van de opdracht schade heeft toegebracht aan naburige eigendommen (derden). Dit is de situatie die is onderzocht in het arrest van 15 mei 1996. De benadeelde, die derde is ten aanzien van de uitvoering van de overheidsopdracht, kan zich richten tot de overheid, als opdrachtgevende instantie en bouwheer, om zijn schade vergoed te krijgen.

b) De overheid heeft de reglementering inzake overheidsopdrachten geschonden bij het nemen van de toewijzingsbeslissing van de opdracht. De uitgewonnen aannemer (dit is diene die de opdracht niet heeft gekregen) kan zich richten tot de overheid die de aanbestedingsprocedure heeft gevoerd, om zijn verlies (van zijn kans om de opdracht in de wacht te slepen) door de toekenning van een schadevergoeding te doen herstellen. Dit is de eigenlijke buitencontractuele vordering die ons *sensu stricto* inzake overheidsopdrachten aanbelangt. De toewijzingsbeslissing is een beslissing die afsplitsbaar is van de overeenkomst zelf en door de uitgewonnen aannemer het voorwerp kan uitmaken van een

vordering tot schorsing en van een beroep tot nietigverklaring bij de Raad van State.²²

De sanctie bij de schending van de reglementering inzake overheidsopdrachten kende, kort gezegd, volgende evolutie.

Oorspronkelijk had de wetgever in 1963 een wettelijke *verplichting* tot schadevergoeding bepaald in het geval de overheid niet voor de laagst ingeschreven regelmatige aannemer koos.²³ Art. 15 van de wet van 24 december 1993 bepaalt thans (in navolging van de wet van 14 juli 1976) dat de openbare of beperkte aanbesteding dient te worden toegevoegd aan de inschrijver met de laagste regelmatige offerte, *op straffe van een forfaitaire schadeloosstelling* vastgesteld op 10% van het bedrag van de offerte zonder B.T.W.

Intussentijd besliste het Hof van Cassatie echter dat de vernietiging van een overheidsbehandeling door de Raad van State, in beginsel, automatisch en *erga omnes*, een juridische grondslag oplevert om voor de burgerlijke rechter een schadevergoeding te vorderen op grond van art. 1382-1383 B.W.²⁴ Trouwens, elke onwettigheid begaan door de overheid biedt de mogelijkheid tot het vragen van een schadevergoeding, en daarvoor is men zelfs niet verplicht om naar de Raad van State te gaan ingevolge de mogelijkheid die de grondwettelijke onwettigheidsexceptie biedt (art. 159 van de Grondwet) ten aanzien van onwettige overheidshandelingen.²⁵ Deze gekende principes omtrent de rechtsbescherming tegen onwettig overheidsoptreden gelden uiteraard ook in verband met een onregelmatige toewijzingsbeslissing inzake overheidsopdrachten.

15. In zijn arrest van 15 mei 1996 is het Arbitragehof duidelijk geweest wat betreft de verjaring van schuldvorderingen op grond van de art. 544 en 1382-1383 B.W., ontstaan in

²² Zie hierover het standaardwerk: D'HOOGHE, D., *De gunning van overheidscontracten en overheidsopdrachten en toezicht door de Raad van State en de gewone rechtbanken*, Brugge, Die Keure, 1993, 575-579. De verjaringstermijn van het (objectief) beroep tot nietigverklaring op grond van art. 14 van de Gecoördineerde Wetten op de Raad van State (en de daarmee samenhangend vordering tot schorsing) bedraagt zoals geweten zestig dagen. De problemen die gepaard gaan met deze berekening in de materie van de overheidsopdrachten (waar de betrokken aannemer niet steeds spontaan van de opdrachtgevende overheid kennis krijgt van de gunningsbeslissing of elke andere daaraan voorafgaande aanvechtbare beslissing spijs de nu uitgebreide reglementaire informatieverplichting) komen hier niet aan bod, omdat zij buiten het bestek van deze bijdrage vallen. Men raadplege daarover: BAERT, J., en DEBERSAQUES, G., *Raad van State, Afdeling Administratie, 2. Ontvankelijkheid*, Brugge, die Keure, 1996, 417; STEVENS, J., «Overheidsopdrachten. Wat verandert er?» in: X., *Publiekrecht. De doorwerking van het publiekrecht in het privaatrecht*, Gent, Mys & Breesch, 1997, 558-560.

²³ Zie voor het historisch overzicht van het probleem van de schadeloosstelling: BUCH, H., «Schadeloosstelling ten laste van de bestuursoverheid naar aanleiding van voor rekening van de Staat gesloten overeenkomsten», *T.P.R.*, 1967, 193 e.v.

²⁴ Cass. 13 mei 1982, *Arr. Cass.*, 1982, 1134; zie ook: BOUCKAERT, J., «Recente jurisprudentiële tendensen op het vlak van de milieuaansprakelijkheid van gemeenten (Raad van State en gewone hoven en rechtbanken)», in *Milieuaansprakelijkheid van gemeenten*, LEUS, K., (ed.), Antwerpen, Kluwer, 1998, 83-90.

²⁵ Zie Cass. 16 december 1965, *J.T.*, 1966, 313-319, met conclusie van de toenmalige eerste advocaat generaal Ganshof van der Meersch.

van het Belgisch Administratief Recht, Antwerpen, Brussel, 1996, 673-703.

²¹ Zie art. 2271 e.v. B.W.

de persoon van een derde-schadelijder, naar aanleiding van de uitvoering van werken. Dergelijke schuldvorderingen onderwerpen aan de vijfjarige verjaring is niet conform het gelijkheidsbeginsel en voor deze vorderingen kon dan ook enkel de dertigjarige termijn van toepassing zijn. Volgende overweging deed het Arbitragehof tot de schending besluiten: «Het gaat immers om schuldvorderingen die zijn ontstaan uit een nadeel dat pas aan de oppervlakte kan komen talrijke jaren nadat de werken werden uitgevoerd» (overweging B.17).

De recente wetswijziging van 10 juni 1998 heeft echter voor de vorderingen uit buitencontractuele aansprakelijkheid een *dubbele* termijn ingevoerd in plaats van de dertigjarige termijn: *een korte «binnen» verjaringstermijn van vijf jaar*, lopende vanaf de dag volgend op die waarop de benadeelde kennis heeft gekregen van de schade- of van de verzwarende ervan en van de identiteit van de daarvoor aansprakelijke persoon, en *een «buiten» termijn van twintig jaar* vanaf de dag volgend op die waarop het feit waardoor de schade is veroorzaakt, zich heeft voorgedaan (*nieuw* art. 2262bis B.W.). Deze termijn dient cumulatief te worden toegepast al naar gelang van wat zich voordoet; zo beschikt de schadelijder die bijvoorbeeld slechts na zestien jaar schade lijdt vanaf dat ogenblik nog over vier jaar om zijn schuldvordering te gelde te maken. De wetgever heeft zich daarbij kunnen laten inspireren onder meer door kritische beschouwingen en voorstellen van de rechtsleer.²⁶

De wetswijziging zou op het eerste gezicht tot gevolg kunnen hebben dat de discussie in het arrest van 15 mei 1996 verdwenen is, precies omdat aldus wordt tegemoetgekomen aan de problemen die zich, althans in de optiek van het Arbitragehof in het hierboven vermelde arrest van 15 mei 1996, kunnen voordoen wanneer de schade zich slechts veel later voordoet dan het ogenblik waarop de schade (foutief, of op grond van de leer van de burenhinder) wordt veroorzaakt.

Vraag is echter of het nieuwe art. 2262bis B.W. van toepassing is op de vorderingen uit buitencontractuele aansprakelijkheid inzake overheidsopdrachten. Zoals eerder reeds vermeld, is een bijzondere wet (de gecoördineerde wetten op de rijkscomptabiliteit) van toepassing op de verjaring van vorderingen t.o.v. de Staat. *Lex specialis derogat legi generali*. Bijgevolg lijkt art. 100 van de gecoördineerde wetten op de rijkscomptabiliteit te blijven gelden, althans voor zover men aanneemt dat ook buitencontractuele aansprakelijkheidsvorderingen onder het toepassingsgebied vallen van deze wet.²⁷

De verkorte verjaringstermijn in art. 100 van de gecoördineerde wetten inzake de rijkscomptabiliteit liggen *nu* evenwel dichter bij de gemeenrechtelijke verjaringstermijnen inzake buitencontractuele aansprakelijkheid. Art. 2262bis B.W. schrijft evenwel een systeem van dubbele verjaring voor, waarbij de schade zich moet hebben voorgedaan, opdat de

verjaring begint te lopen (behoudens toepassing van de «buitentermijn» van twintig jaar), wat niet uitdrukkelijk is geregeld in de wetgeving inzake de rijkscomptabiliteit. In het licht van het arrest van 15 mei 1996 zou het Arbitragehof aldus logischerwijze opnieuw tot een schending van de gelijkheid kunnen besluiten, *in zoverre de wetgeving inzake de rijkscomptabiliteit deze berekeningswijze niet uitdrukkelijk voorschrijft*.

In die optiek is de vraag door sommigen gesteld, of de conclusie van het Arbitragehof in het arrest van 15 mei 1996 wel echt sluitend is,²⁸ nog steeds actueel. Blijkbaar gaat het Arbitragehof er in zijn arrest van 15 mei 1996 vanuit dat de verjaring van de schuldvorderingen op grond van de art. 544 en 1382-1383 B.W. begint te lopen vanaf het begaan van de fout. Algemeen wordt in België nochtans aanvaard dat het recht op schadevergoeding pas ontstaat indien de drie bestanddelen vereist door art. 1382-1383 B.W. verenigd zijn.²⁹ In het fel bekritiseerde arrest van 13 januari 1994 beslist het Hof van Cassatie dat de verjaring van de (delictuele) schuldvordering voor de schade voortkomend uit het misdrijf van slagen en verwondingen pas begint te lopen wanneer de schade opduikt.³⁰ Indien men zich op het standpunt plaatst van het Hof van Cassatie in voormeld arrest houdt dit in dat *ook* voor schuldvorderingen op basis van de buitencontractuele aansprakelijkheid de verjaring begint te lopen vanaf het ogenblik dat fout, schade en oorzakelijk verband aanwezig en gekend zijn. Is het Arbitragehof in dat geval niet eerder van een verkeerde premisse vertrokken om tot de schending te besluiten?

Met deze vaststellingen voor ogen kan een nieuwe prejudiciële vraag aan het Arbitragehof uitkomst bieden, al lijkt dit ons inziens enkel het geval voor de situatie hierboven aangehaald in nr. 14, a) (zie verder).

Het Arbitragehof kan natuurlijk, zoals in het arrest van 21 maart 1995,³¹ het paradoxaal vinden dat een schuldvordering op grond van art. 1382-1383 B.W. ten opzichte van de Staat na vijf jaar verjaart, terwijl t.o.v. particulieren een dubbele termijn geldt.

Een andere mogelijkheid is dat de rechtbanken art. 100 van de gecoördineerde wetten op de rijkscomptabiliteit grondwetsconform interpreteren,³² zoals dit werd vastgesteld door het Arbitragehof in het arrest van 15 mei 1996 (overweging B.21), uitgaande natuurlijk van de veronderstelling dat het arrest de juiste premisse hanteerde. In dat laatste geval dient het nieuwe art. 2262bis B.W. te worden toegepast, met inbegrip dus van de specifieke berekeningswijze van de verjaringstermijn.

²⁸ DEFOORT, P.J., «Het aanvangspunt van de vijfjarige verjaringsstermijn voor schuldvorderingen op grond van art. 1382 B.W. ten laste van de Staat», *A.J.T.*, 1996/97, 35.

²⁹ CORNELIS, L., *o.c.*, 581; VAN OEVELEN, «Algemeen overzicht (...)», *o.c.*, 1782, nr. 24.

³⁰ Cass. 13 januari 1994, *R. Cass.*, 1994, 114, met noot VAN CAENEGEM, P., «De aanvangsdatum van de verjaringstermijn van de burgerlijke vordering uit het misdrijf van onopzettelijke slagen en verwondingen».

³¹ Arbitragehof, nr. 25/95, 21 maart 1995, *B.S.*, 31 maart 1995.

³² Vgl. Waleffe-doctrine: Cass. 20 april 1950, *Pas.*, 1950, I, 560 met conclusie CORNIL, L.; zie ook deze doctrine en het verband met de controle door het Arbitragehof: GHYSLS, J., «De bevoegdheid van de Raad van State inzake onteigeningen», *R.W.*, 1990-91, 1298, nrs. 19 en 20 en voetnoten 47, 48 en 49.

Het is dan ook gewettigd aan te nemen dat er op dit punt nog onzekerheid bestaat over de draagwijdte van de rechtspraak van het Arbitragehof.

16. Het lijkt ons evenwel riskant om deze rechtspraak per analogie toe te passen op *schuldvorderingen voortvloeiende uit een onwettigheid* begaan door de overheid.³³ Het nadeel dat uit dergelijke onwettigheid ontstaat, is immers meestal dadelijk zichtbaar, namelijk in zoverre de betrokkene weet dat hij benadeeld is, zodra hij kennis heeft van de per definitie onregelmatige gunning aan een concurrent. Hierdoor vervalt het hoofdmotief van het arrest van 15 mei 1996 (overweging B.17). Professor Matthias Storme besluit: «Uit deze motivering volgt *a contrario* dat, eenmaal dat de schade zich manifesteert, een verkorte verjaring wel verantwoord is».³⁴

Er zij aan herinnerd dat deze situatie vooralsnog niet het voorwerp heeft uitgemaakt van een onderzoek door het Arbitragehof.

Zoals echter al vermeld, gaat de rechtspraak van het Arbitragehof in de richting van de gelijkschakeling van Staat en burger. Daarop voortbouwend zou men kunnen concluderen tot de noodzaak van een volledige gelijke behandeling van de schuldvorderingen op grond van art. 1382-1383 B.W.

Het zou ons inziens dan ook gevaarlijk kunnen zijn om particulieren aan te raden, wanneer zij een zaak aanhangig maken bij de Raad van State, te wachten op het resultaat alvorens een vordering tot schadevergoeding bij de burgerlijke rechter in te dienen.³⁵ Tegen dan zou de verjaring al lang kunnen ingetreden zijn. Dit is althans de mening van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Brussel in een recent vonnis.³⁶

Een antwoord hierop zou kunnen worden gevonden in de rechtspraak waarnaar professor Lambrechts terecht verwijst en die aanneemt dat een verzoekschrift tot nietigverklaring moet worden beschouwd als een dagvaarding in de zin van art. 2244 B.W.³⁷ Krachten dit laatste artikel wordt de verjaring gestuit door een dagvaarding. Deze interpretatie lijkt ons eventueel niet geheel afdoende, omdat een annulatieberoep (of een vordering tot schorsing) enerzijds niet zonder meer gelijk te stellen is aan een dagvaarding of aan een vordering in rechte die ertoe strekt het bedreigde recht rechs te doen erkennen³⁸ en omdat het beëindigen van de

procedure voor de Raad van State zonder uitdrukkelijke regeling anderzijds nieuwe berekeningsproblemen kan meebrengen voor het (opnieuw) lopen van de verjaring.

17. Het arrest van het Arbitragehof van 15 mei 1996 dient bijgevolg met de nodige reserves te worden gelezen, alvorens daaruit conclusies te trekken op het vlak van de vordering tegen de overheid wegens onregelmatige gunning, en wel om de volgende redenen.

Ten eerste heeft het Arbitragehof zich in zijn arrest van 15 mei 1996 *enkel en alleen* uitgesproken over de *hypothese* van de derde-schadelijder ten gevolge van werken uitgevoerd door de overheid en niet over een schuldvordering uit onrechtmatige daad na een onregelmatige gunning van een overheidsopdracht.

Ten tweede zijn de conclusies die door sommigen zijn getrokken uit het arrest ons inziens enigszins voorbarig,³⁹ daar het uitgangspunt van de redenering van het Arbitragehof terecht voor grote discussie vatbaar is, rekening houdende met de leer van het uitgangspunt van de verjaring van de schuldvorderingen uit onrechtmatige daad.⁴⁰

Ten derde dient nu rekening te worden gehouden met de nieuwe gemeenrechtelijke verjaringsregeling, terwijl het Arbitragehof alleen een vergelijking heeft gemaakt tussen de bijzondere (verjaringsregeling) en de vroegere gemeenrechtelijke verjaringsregeling van het Burgerlijk Wetboek.

Ten vierde heeft het Arbitragehof in zijn arrest van 15 mei 1996 impliciet maar toch duidelijk laten verstaan dat de voormelde bijzondere verjaringstermijn niet van toepassing is op schuldvorderingen uit onrechtmatige daad.⁴¹

3° De contractuele vordering

18. De aannemer heeft de mogelijkheid de overheid aan te spreken, indien deze laatste tekortschiet in de uitvoering van de overeenkomst inzake een overheidsopdracht. Art. 15 van de Algemene aannemingsvoorwaarden somt enkele voorbeelden van dergelijke tekortkomingen op.

De aannemer kan zich op grond van zijn (zij het reglementair geregelde) contractuele relatie richten tot de overheid als wederpartij, om zijn schade ten gevolge van een contractuele wanprestatie vergoed te zien.

Het arrest van het Arbitragehof van 17 december 1997 maakt duidelijk dat dergelijke vorderingen, voortvloeiende uit een contractuele band, onderhevig zijn aan de bijzondere verjaringstermijnen vastgelegd in art. 100 van de gecoör-

³³ Zie Rb. Brussel, 27 maart 1998, A.R. nr. 93/12.222/A, *onuitgegeven*.

³⁴ STORME, M.E., «Over de verhouding tussen civielrechtelijke en strafrechtelijke verjaring en over discrepantie tussen burgerrechtelijke verjaringstermijnen onderling – twee arresten van het Belgisch grondwettelijk hof», *Ars Aequi*, 1996, 653; STORME, M.E., «Dood aan de bijzondere verjaringsregimes. Leve een globale hervorming van de bevrijdende verjaring», *TRD&I*, 1996-1997, 29.

³⁵ Zie evenwel BOUCKAERT, J., *o.c.*, 112-113.

³⁶ Rb. Brussel, 27 maart 1998, A.R. nr. 93/12.222/A, *onuitgegeven*.

³⁷ LAMBRECHTS, W., «De inleiding van de vordering en de sancties betreffende de vormvoorschriften», in X., *Het interdisciplinair geschil*, Brussel, Bruylant, 1996, 108.

³⁸ Zie: VAN OEVELEN, A., «Algemeen overzicht (...)», *o.c.*, 1807, nr. 47. Het annulatieberoep is een objectief beroep dat algemeen tot doel heeft een onwettige overheidsbeslissing te vernietigen. Een vernietigingsarrest brengt wel mee dat de fout van de overheid, die de vernietigde beslissing heeft genomen, *erga omnes* vaststaat (behoudens onoverwinnelijke dwaling; zie Cass., 13 mei 1982, *Arr. Cass.*,

1982, 1184). Daarmee is evenwel geenszins het «recht» op schadevergoeding erkend.

³⁹ STORME, M.E., «Over de verhouding tussen civielrechtelijke en strafrechtelijke verjaring en over discrepantie tussen burgerrechtelijke verjaringstermijnen onderling – twee arresten van het belgisch grondwettelijk hof», *Ars Aequi*, 1996, 653; STORME, M.E., «Dood aan de bijzondere verjaringsregimes. Leve een globale hervorming van de bevrijdende verjaring», *TRD&I*, 1996-97, 29; Rb. Brussel, 27 maart 1998, A.R. nr. 93/12.222/A, *onuitgegeven*.

⁴⁰ DEFOORT, P.J., «Het aanvangspunt van de vijfjarige verjaringstermijn voor schuldvorderingen op grond van art. 1382 B.W. ten laste van de Staat», *A.J.T.*, 1996-97, 35.

⁴¹ Zie in dezelfde zin: DEKEUSTER, D., *o.c.*, 296-297; DEFOORT, P.J., «Het toepassingsgebied van de vijfjarige verjaringstermijn van schuldvorderingen ten laste van de staat m.b.t. schuldvorderingen op grond van artikel 1382 B.W.», *P & B.*, 1995, 32-33; *contra*: DELVAUX, A. en DURVIAUX, A.-L., *o.c.*, 128-129.

dineerde wetten op de Rijkscomptabiliteit.⁴² De recente wijziging van het Burgerlijk Wetboek zal ons inziens aan deze vaststelling niets veranderen. Deze wetswijziging laat immers de bijzondere verjaringstermijnen onverlet, die van toepassing kunnen zijn inzake contractuele schuldvorderingen, en die trouwens verspreid zijn in verschillende wetteksten, waaronder die inzake de Rijkscomptabiliteit.

De overwegingen van het Arbitragehof in zijn arrest van 17 december 1997 om tot grondwettigheid te concluderen, blijven intact na de wetswijziging van 10 juni 1998, precies omdat de wetgever in voornoemde wet eigenlijk de visie van het Arbitragehof heeft bevestigd, namelijk dat de dertigjarige verjaringstermijn eerder van residuaire aard is, aangezien deze thans nog slechts voorbehouden is voor de zakelijke vorderingen. Daarenboven is het verschil nu minder groot tussen de contractuele vordering tegen de overheid (vijf jaar) en de, niet door bijzondere wetten geregelde, contractuele vorderingen (tien jaar als persoonlijke vorderingen), waardoor de niet volledig gelijke behandeling de grondwettigheidstoets wellicht eveneens zal kunnen doorstaan.

4° De nietigheidsvordering

19. Sinds het EGTA-arrest van de Raad van State⁴³ wordt het zowel in de rechtspraak als in de rechtsleer als een verworvenheid beschouwd dat derden de nietigheid van het overheidscontract kunnen vorderen, wanneer de overheid een onwettige toewijzingsbeslissing heeft genomen, voor zover de ingeroepen onwettigheid een regel van openbare orde raakt.⁴⁴

⁴² Vermeldenswaard is ten slotte art. 18, § 2, van de Algemene Aannemingsvoorwaarden, dat bepaalt: «Iedere dagvaarding voor de rechter op verzoek van de aannemer en met betrekking tot een opdracht moet, op straffe van verval (...) aan de aanbestedende overheid worden betekend uiterlijk twee jaren volgend op de datum van betekening van het proces-verbaal van de definitieve oplevering».

⁴³ R.v.St. nr. 40.734, 13 oktober 1992, *T.B.P.*, 1993, 345.

⁴⁴ Zij het dat deze rechtspraak en rechtsleer niet door iedereen worden gedeeld: *pro*: o.a. BORRET, J., boekbespreking van D'HOOGHE, D., *De gunning van overheidscontracten en overheidsopdrachten en toezicht door de Raad van State en de gewone rechtbanken*, Brugge, Die Keure, 1993, 575-579; STEVENS, J., «Rechtscontrole van de overheidsopdrachten», *T.B.P.*, 1994, 308-309; FLAMEY, P., «Hebben de beroepsprocedures inzake overheidsopdrachten nog zin?», *T.B.P.*, 1995, 234-237; STEVENS, J., «De doorwerking van het Europees gemeenschapsrecht in de sector van de overheidsopdrachten», *R.W.*, 1995-96, 1120-1123; BOES, M., «Over subjectieve rechten en (on)bevoegde rechtbanken» (noot onder Cass., 17 november 1994), *A.J.T.*, 1995-96, 120; THIEL, P., «Le recours des tiers dans les marchés publics; éléments de jurisprudence», *J.T.*, 1997, 329; FLAMEY, P., «Kort gedingen inzake overheidsopdrachten na de wet van 24 december 1993», *C.D.P.K.*, 1997, 103-121; R.v.St. nr. 43.109, 1 juni 1993; Brussel 25 maart 1993, *T.Aann.*, 1993, 233; Brussel 18 december 1997, *A.R.* nr. 1997/KR/37, onuitgegeven; *contra*: DELVAUX, A., «Le recours dans le cadre du contentieux de l'attribution d'un marché public», in *La nouvelle réglementation des marchés publics*, Luik, 1997, 255388; FLAMME, M.-A., MATHEI, P., FLAMME, P., DELVAUX, A. en DARDENNE, C., o.c., Deel I B, 2050-2062; HANNEQUART, Y. en DELVAUX, A., «L'attribution d'un marché public et les recours judiciaires autres que l'action en dommages et intérêts», in *Liber Amicorum Commission Droit et Vie des affaires*, Brussel, Bruylant, 1998, 711-748.

De aannemer kan zich in dat geval richten tot de overheid (én tot de uitgekozen aannemer, contractpartij van de overheid) om de absolute *nietigheid* van het (aanbestedings)-contract te horen vaststellen door de rechtbank. Zelfs in kort geding kan vooraf de schorsing van het contract worden gevorderd.

Bij onwettigheid van de toewijzingsbeslissing wordt noodzakelijkerwijze aan een element van de overeenkomst geraakt. De verbintenissen die voortvloeien uit een dergelijke overeenkomst hebben een ongeoorloofde oorzaak.⁴⁵ Een oorzaak is ongeoorloofd, indien blijkt dat de rechtshandeling in haar geheel niet in overeenkomst is met de rechtsorde, de openbare orde.⁴⁶ De reglementering inzake overheidsopdrachten is grotendeels van openbare orde, gezien onder meer de doorslaggevende rol van het gelijkheidsbeginsel.⁴⁷ Bij onwettigheid van de toewijzingsbeslissing is het duidelijk dat de overeenkomst wordt uitgevoerd met miskenning van de reglementering inzake overheidsopdrachten. Bijgevolg is de overeenkomst absoluut nietig, nietigheid die ook door derden kan worden ingeroepen, zowel voor de rechter ten gronde, als eventueel zoals al vermeld, in kort geding.

In een recente bijdrage wordt een pleidooi gehouden voor een «civilistische» aanpak van de gevolgen van een onregelmatige gunning op een contract inzake een overheidsopdracht.⁴⁸

Daarbij wordt in essentie uitgegaan van de redenering dat de Europese richtlijnen inzake rechtsbescherming⁴⁹ een voorbehoud formuleren, namelijk dat de kortgedinggaranties niet spelen, wanneer de lidstaat heeft bepaald dat niet kan worden geraakt aan het contract en dat een onregelmatige gunning slechts aanleiding kan geven tot schadevergoeding. Bovendien zou de leer van de «ongeoorloofde oorzaak» niet zonder meer kunnen worden ingeroepen, maar alleen onder zekere voorwaarden. Ten slotte zou het recht op herstel in natura niet absoluut zijn.

De aldaar ontwikkelde argumentatie overtuigt ons inziens niet; de vraag is immers of een contract tussen een aanbestedende overheid en een begunstigde aannemer wel een gewoon (civilistisch) contract is, en niet veeleer een *administratief contract*,⁵⁰ met als eerste belangrijke verschil dat een dergelijk administratief contract bepaalde rechtsgevolgen heeft ten aanzien van derden. Deze derden hebben immers het recht erop toe te zien dat de overheid de gelijke behan-

⁴⁵ Brussel 25 maart 1993, *T.Aann.*, 1993, 233.

⁴⁶ VAN GERVEN, W., *Verbintenissenrecht*, I, Leuven, Acco, 77.

⁴⁷ D'HOOGHE, D., *De gunning van overheidscontracten en overheidsopdrachten en toezicht door de Raad van State en de gewone rechtbanken*, Brugge, Die Keure, 1993, 15; D'HOOGHE, D., *De gunning van overheidscontracten en overheidsopdrachten*, Brugge, Die Keure, 1997, 17.

⁴⁸ RONSE, K. en BOULARBAH, H., «Voor een civilistische aanpak van overeenkomsten gesloten in het kader van overheidsopdrachten» (noot onder Brussel 18 december 1997, inzake 1997/KR/37), *C.D.P.K.*, 1998, 336-346.

⁴⁹ Richtlijn 89/665 van 21 december 1989, *P.B.*, L 395/33, 30 december 1989; Richtlijn 92/13 van 25 februari 1992, L 76/14, 23 maart 1992.

⁵⁰ Zie FLAMME, M.A., *Traité théorique et pratique des marchés publics*, Brussel, Bruylant, 1969, I, 163 e.v.

deling respecteert, wat niets anders is dan dat deze gelijke behandeling overeenstemt met het algemeen belang.⁵¹

Het zou overigens onlogisch zijn de afsplitbare rechtshandeling, namelijk de gunning, te laten (schorsen en) vernietigen door de Raad van State, en het gevolg van deze gunning, namelijk het contract, ongemoeid te laten.⁵²

Wie derhalve aanvaardt dat een dergelijk contract als administratief contract eveneens rechtsgevolgen heeft ten aanzien van derden, moet eveneens aannemen dat deze derden de vernietiging van het contract kunnen vorderen, te meer daar dit in de huidige stand van de wetgeving *niet* is uitgesloten op grond van het hierboven vermelde voorbehoud van de rechtsbeschermingsrichtlijnen.⁵³

Het recht op herstel in natura wordt in deze eveneens en op gebiedende wijze geregeld door het Europese recht, zodat elke benadeelde het wettelijk geconsacreerde recht heeft dit rechtsherstel te vorderen (naast gewone schadevergoeding). Enige voorwaarde is dat de benadeelde dient te bewijzen dat er grond is tot vernietiging van het contract, wat inderdaad op grond van de algemene nietigheidsleer kan, wanneer een contract verder wordt uitgevoerd door de aanbestedende overheid en de begunstigde aannemer, die per definitie allebei *weten* dat het voortzetten van de uitvoering van het contract strijdt met de reglementering overheidsopdrachten, voor zover de Raad van State per hypothese reeds de schorsing heeft bevolen van de gunningsbeslissing wegens miskenning van een regel die de openbare orde raakt.⁵⁴ Het is trouwens volgens sommige auteurs niet eens vereist dat beide contracterende partijen weet hebben van de onwettigheid, opdat een derde de nietigheid van het contract zou kunnen vorderen.⁵⁵

De klassieke leer is van oordeel dat de gemeenrechtelijke verjaringsregels van toepassing zijn inzake absolute nietigheden.⁵⁶ De gecoördineerde wetten op de Rijkscomptabiliteit spreken overigens alleen over «schuldvordering», waarmee een nietigheidsvordering ons inziens bezwaarlijk kan worden gelijkgesteld.

Als persoonlijke vordering dient de (absolute) nietigheidsvordering bijgevolg binnen een termijn van tien jaar te worden ingesteld, waardoor deze verjaringstermijn thans zelfs

overeenstemt met de bijzondere verjaringstermijn die art. 1304 B.W. voorschrijft voor de (relatieve) nietigheidsvordering bij wilsgebreken.

IV. CONCLUSIE

20. Lange tijd is het windstil geweest rond de verjaringsproblematiek van schuldvorderingen. In een aantal arresten, waaronder het arrest van 17 december 1997, heeft het Arbitragehof enkele pijnpunten blootgelegd. Via een recent optreden van de wetgever kwam er enige verandering met betrekking tot de gemeenrechtelijke regels inzake verjaring.

In deze bijdrage werd eveneens kort nagegaan of deze recente wetswijziging enig gevolg heeft voor de rechtsvorderingen inzake overheidsopdrachten.

De verjaring van *contractuele* vorderingen is onderworpen aan de bijzondere verjaringstermijnen vastgelegd in art. 100 van de gecoördineerde wetten op de Rijkscomptabiliteit. Volgens het Arbitragehof kan dit zonder dat enige discriminatie bestaat ten aanzien van het gemene recht. Er lijken ons geen redenen voorhanden om aan te nemen dat daarin verandering komt sedert de wijziging van het gemene recht, te meer daar bij contractuele geschillen de schade zich normaal gesproken eveneens dadelijk voordoet.

Bij *buitencontractuele* schuldvorderingen wegens onwettige gunning dient een onderscheid te worden gemaakt.

Aangaande de buitencontractuele aansprakelijkheidsvorderingen voortvloeiende uit een onwettigheid begaan door de overheid is het preliminair de vraag of deze vorderingen wel vallen onder het toepassingsgebied van de wetgeving inzake de rijkscomptabiliteit.

Is dit niet het geval, dan is de gemeenrechtelijke regeling van toepassing en is er geen probleem, omdat er dan uiteraard geen discriminatie bestaat. Is dit wel het geval, dan bestaat het enige verschil met de gemeenrechtelijke regeling (wat de «binnentermijn» betreft) thans niet in de lengte van de verjaringstermijn, maar wel in de omstandigheid dat de gemeenrechtelijke regeling de vijfjarige termijn uitdrukkelijk berekent vanaf de kennisname van de schade, terwijl dit *niet* het geval is in de wetgeving inzake de rijkscomptabiliteit.

Aangezien in normale omstandigheden de betrokken aannemer evenwel meteen bij kennisname van de onwettige gunningsbeslissing weet dat hij werd geweerd en bijgevolg op dat ogenblik reeds weet dat hij nadeel leed, is de kennisname van de schade een feit en bestaat het risico voor verjaring, nog vooraleer men kennis kan hebben van de schade, niet langer.

Het ware naar onze mening *de lege ferenda* wel wenselijk dat de wetgever uitdrukkelijk een bijkomende stuitingsdaad aanvaardt in art. 2244 B.W., namelijk bij het instellen van een annulatieberoep bij de Raad van State, waarbij de stuiting geldt tot aan de notificatie van het eindarrest.

Dit zou het mogelijk maken dat de Raad van State, als hoogste gespecialiseerd administratief rechtscollege, zich definitief over de regelmatigheid van de gunning uitsprekt, waarna de gewone rechtbank zich alleen nog dient uit te spreken over een schadeloosstelling, zonder dat de benadeelde – om verjaring te vermijden – verplicht is reeds, enigszins blind, voor deze rechtbank te dagvaarden, nog vooraleer de Raad van State zich heeft uitgesproken. Het gebeurt

⁵¹ Zie FLAMME, M.A., *Traité*, I, 452-453.

⁵² Dit werd jaren geleden reeds – zeer terecht – geopperd door Professor FLAMME: (FLAMME, M.A. *Traité*, I, 158, 2°).

⁵³ FLAMEY, P., «Kort gedingen (...)», *l.c.*, 1997, 103-121: Men raadplege hierover: VAN DE MEENT, G.W.A., *Overheidsaanbestedingen: De EG-rechtelijke context*, Bouwrecht Monografieën, Stichting Instituut voor Bouwrecht, Kluwer-Deventer, 1995, 345-346; D'HOOGHE, D., *De gunning van overheidscontracten en overheidsopdrachten*, Brugge, die Keure, 1997, 100-101.

⁵⁴ Het is precies dat wat door het Hof van Beroep te Brussel wordt vereist om in kort geding de *prima facie* nietigheid van het contract te aanvaarden: Brussel 25 maart 1993, *T.Aann.*, 1993, 233.

⁵⁵ D'HOOGHE, D., *De gunning van overheidscontracten en overheidsopdrachten en toezicht door de Raad van State en de gewone rechtbanken*, Brugge, Die Keure, 1993, 691, nr. 1443; RAUWS, W., *Civielrechtelijke beëindigingswijzen van de arbeidsovereenkomst. Nietigheid, ontbinding en overmacht*, Antwerpen, Kluwer, 1987, 307.

⁵⁶ DE PAGE, H., *Traité élémentaire de droit civil belge*, II, 708-709; VAN GERVEN, W., *Algemeen Deel*, Antwerpen, S.W.U., 1973, 442, nr. 137; zie ook BASTIAEN, V. en THOREAU, G., «Les nullités en droit civil», in VIEUJEAN, E. (ed.), *Les nullités*, Liège, 1991, 89.

immers niet zelden dat de gewone rechtbank hoe dan ook beslist om te wachten op die uitspraak.⁵⁷

Er rijst ten slotte geen probleem bij de *nietigheidsvordering*, die niet onderworpen is aan de bijzondere regeling in-

zake de rijkscomptabiliteit, en die bijgevolg aan de actueel geldende gemeenrechtelijke termijn onderworpen is.

P. FLAMEY en K. WAUTERS
Advocaten te Brussel.

⁵⁷ Zie in dezelfde zin: BOUCKAERT, J., o.c., 112, nr. 26.

RECHTSPRAAK

ARBITRAGEHOF

3 MAART 1999

Voorzitter: de h. De Grève

Rapporteurs: de hh. Bossuyt en Henneuse

Advocaten: mrs. Durnez loco Van Bever en Mortier loco Laenens

Grondwet – Gelijkheid en niet-discriminatie – Hoven en rechtbanken – Hof van beroep – Aanvullende kamers – Samenstelling – Benoemingsvereisten – Aanwezigheid van advocaten

De art. 4, 7, 10 en 23 van de wet van 9 juli 1997 houdende maatregelen teneinde de gerechtelijke achterstand weg te werken bij de hoven van beroep schenden niet de artt. 10 en 11 van de Grondwet in zoverre ze de oprichting, de samenstelling en de benoemingsvereisten vaststellen van de aanvullende kamers bij de hoven van beroep.

Het is niet denkbeeldig dat de aanwezigheid van advocaten in de aanvullende kamers zou kunnen leiden tot een functieverwarring tussen de rechter en de advocaat en tot belangenverstrengeling, wat twijfels zou kunnen oproepen omtrent de onafhankelijkheid en onpartijdigheid van het rechtscollege, maar dit risico wordt aanzienlijk getemperd door het toezicht dat door het Hof van Cassatie op de rechtspraak wordt uitgeoefend.

De wetgever heeft door de oprichting van deze tijdelijke aanvullende kamers bij de hoven van beroep naar een evenwicht gestreefd tussen, enerzijds, de eis om de behandeling van de zaak binnen een redelijke termijn af te wikkelen en, anderzijds, de eis om tegelijk de behandeling van die zaak door een onafhankelijke en onpartijdige rechter te waarborgen.

29/99

Onderwerp van de beroepen

Bij verzoekschriften die aan het Hof zijn toegezonden bij op 9 en 19 februari 1998 ter post aangetekende brief en die ter griffie zijn ingekomen op 10 en 12 februari 1998, werden beroepen tot vernietiging ingesteld van de artt. 4, 7, 10 en 23 van de wet van 9 juli 1997 houdende maatregelen teneinde de gerechtelijke achterstand weg te werken bij de hoven van beroep.

...

In rechte

...

Over de ontvankelijkheid van de beroepen tot vernietiging

B.2.1. De Ministerraad betwist de ontvankelijkheid van de beroepen tot vernietiging, omdat de verzoekers niet zouden doen blijken van het vereiste belang.

B.2.2. De verzoeker in de zaak met rolnummer 1291 is een rechtzoekende wiens zaak hangende is in hoger beroep en ten gevolge van de bestreden bepalingen kan worden behandeld door een aanvullende kamer. Hij voert aan dat hem aldus een nadeel wordt berokkend doordat zijn zaak zal worden behandeld door magistraten die naar zijn oordeel niet voldoen aan de noodzakelijke vereisten inzake onpartijdigheid en bekwaamheid. Het beroep is ontvankelijk.

B.2.3. De verzoeker in de zaak met rolnummer 1292 treedt op in zijn hoedanigheid van advocaat. Hij voert aan dat de bestreden bepalingen hem ongunstig raken doordat zijn werk als advocaat in hoger beroep zal worden beoordeeld door magistraten die volgens hem niet de waarborgen bieden van bekwaamheid en onpartijdigheid vereist om recht te spreken en doordat de bestreden bepalingen, die het mogelijk maken dat een advocaat tegelijk zitting neemt als plaatsvervangend raadsheer in de aanvullende kamers bij de hoven van beroep, concurrentievervalsing werken binnen de advocatuur. In zijn hoedanigheid van advocaat doet de verzoeker blijken van het vereiste belang.

B.2.4. Het beroep tot vernietiging in de zaak met rolnummer 1293 werd ingesteld door dezelfde verzoeker in zijn hoedanigheid van plaatsvervangend rechter. De geuite bezwaren hebben betrekking op de benoemingsvoorwaarden voor de plaatsvervangende raadsheren opgelegd door de bestreden bepalingen, die het hem niet mogelijk maken zijn kandidatuur te stellen. De verzoeker maakt aannemelijk dat de bestreden bepalingen hem rechtstreeks en ongunstig zouden kunnen raken, zodat hij tevens in die hoedanigheid doet blijken van het vereiste belang.

B.2.5. De door de Ministerraad opgeworpen excepties worden verworpen

Over de grond van de zaak

...

Over de schending van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet

B.4. In het eerste middel in de zaken met rolnummers 1291 en 1292 en in het enig middel in de zaak met rolnummer 1293 voeren de verzoekers aan dat de bestreden bepa-

